

УДК 378.147:612.7

СВІТЛАНА ЦИМБАЛЮК, старший викладач кафедри туризму, теорії і методики фізичної культури та валеології, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Україна
ORCID ID 0009-0004-8234-3759

МИХАЙЛО КАЧУРИНЕЦЬ, викладач-стажист кафедри хореографії, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Україна
ORCID ID 0009-0002-0951-9258

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТА ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН АНАТОМІЇ І ФІЗІОЛОГІЇ РУХУ

SVITLANA TSYMBALIUK, Senior Lecturer at the Department of Tourism, Theory and Methods of Physical Culture and Valeology, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Ukraine
MYKHAILO KACHURYNETS, Trainee Lecturer, Department of Choreography, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, Ukraine

ACTIVATION OF COGNITIVE ACTIVITY OF STUDENTS OF PEDAGOGICAL AND CHOREOGRAPHIC EDUCATION IN THE PROCESS OF STUDYING ANATOMY AND MOVEMENT PHYSIOLOGY

Статтю присвячено дослідженню педагогічних умов і технологій активізації пізнавальної діяльності здобувачів педагогічної та хореографічної освіти у процесі вивчення дисциплін анатомії й фізіології руху. Обґрунтовано значущість анатомо-фізіологічних знань для формування професійних компетентностей майбутніх фахівців рухової культури. Розкрито специфіку пізнавальної діяльності студентів цих спеціальностей, окреслено типові труднощі в поєднанні теоретичного змісту з руховою практикою. Проаналізовано потенціал інтерактивних, мультимедійних і міждисциплінарних технологій як засобів підвищення пізнавальної активності. Показано роль аналітичних, практико орієнтованих і дослідницьких форм роботи в розвитку самостійності, критичного мислення та здатності застосовувати знання у професійних ситуаціях. Наголошено, що активізація пізнавальної діяльності безпосередньо пов'язана з якістю практичної підготовки та рівнем готовності майбутніх фахівців

до професійної діяльності. Зроблено висновок про необхідність цілеспрямованої педагогічної підтримки та методичного супроводу для забезпечення глибокого й осмисленого опанування дисциплін.

Ключові слова: пізнавальна діяльність, анатомія і фізіологія руху, здобувачі педагогічної та хореографічної освіти, пізнавальна активність студентів.

The article is devoted to the study of pedagogical conditions and technologies for activating the cognitive activity of students of pedagogical and choreographic education in the process of studying the disciplines of anatomy and movement physiology. The significance of anatomical and physiological knowledge for the formation of professional competences of future specialists in movement culture is substantiated. The specificity of cognitive activity of students in these specialties is revealed, and typical difficulties in combining theoretical content with movement practice are outlined. The potential of interactive, multimedia, and interdisciplinary technologies as tools for enhancing

cognitive engagement is analyzed. The role of analytical, practice-oriented, and research-based forms of learning in developing independence, critical thinking, and the ability to apply knowledge in professional contexts is demonstrated. It is emphasized that the activation of cognitive activity is directly related to the quality of practical training and the level of readiness of future specialists for professional work. The conclusion highlights the need for targeted pedagogical support and methodological guidance to ensure deep and meaningful mastery of these disciplines.

Key words: cognitive activity, anatomy and movement physiology, students of pedagogical and choreographic education, students' cognitive engagement.

Мета: визначити та обґрунтувати педагогічні умови й технології організації навчання, що забезпечують активізацію пізнавальної діяльності здобувачів педагогічної та хореографічної освіти у процесі вивчення дисциплін анатомії й фізіології руху.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Дисципліни анатомії та

фізіології руху відіграють ключову роль у формуванні професійної компетентності здобувачів педагогічної та хореографічної освіти. Саме знання про структуру і функціонування людського тіла визначають здатність майбутніх фахівців забезпечувати безпечний та ефективний руховий процес, грамотно організовувати навчання та коректно інтерпретувати механізми рухових дій. Однак зміст цих дисциплін є складним і багаторівневим, що потребує від студентів не простого відтворення інформації, а активного залучення до аналізу, осмислення і практичного застосування отриманих знань.

У ситуації недостатньої пізнавальної активності навчальний матеріал часто засвоюється поверхово, що призводить до труднощів під час виконання професійних завдань: пояснення техніки рухів, оцінювання фізичних можливостей учнів, оптимізації навантажень або запобігання травмуванню. Для майбутніх хореографів це обмежує розуміння функціональних можливостей тіла виконавця, а для майбутніх педагогів ускладнює науково обгрунтоване планування освітнього процесу з фізичної культури.

Тому проблема активізації пізнавальної діяльності постає як необхідна умова забезпечення глибокого, цілісного і практично орієнтованого засвоєння анатоμο-фізіологічних знань. Її дослідження спрямоване на підвищення якості професійної підготовки фахівців рухової культури, розвиток їхнього аналітичного мислення та здатності застосовувати теоретичні положення у реальних умовах педагогічної чи хореографічної практики.

Аналіз досліджень і публікацій.

Питання активізації пізнавальної діяльності у процесі вивчення дисциплін анатомічного та фізіологічного спрямування знаходить відображення у працях сучасних дослідників. Теоретичне підґрунтя поняття "пізнавальна активність" докладно висвітлила Т. Кошіль, котра здійснила термінологічний аналіз цієї дефініції та окреслила її основні змістові характеристики в контексті психолого-педагогічних досліджень (Кошіль, 2021). Особливості опанування анатомії та фізіології руху студентами хореографічного профілю розглянуто Є. Неведомською, І. Мару-

ненко, І. Омері та О. Мойсак (Неведомська та ін., 2014). Значення дисципліни "Анатомія і фізіологія руху" у професійній підготовці педагога-хореографа окреслює Я. Рева (Рева, 2023). Н. Волкова обгрунтовує ефективність інтерактивних методів як інструментів формування активної позиції студента, розвитку його самостійності та залученості до навчального процесу (Волкова, 2018). Наявні наукові джерела засвідчують важливість комплексного підходу до активізації пізнавальної діяльності, що передбачає поглиблення теоретичного розуміння, практичну спрямованість навчання та використання сучасних освітніх технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. У філософських дослідженнях активність людини розглядається як внутрішній потенціал, що забезпечує спрямованість на досягнення мети, розвиток і творення нового. Така активність охоплює інтелектуальні, вольові та досвідні складові, які разом формують здатність особистості до пізнання (Кошіль, 2021). Філософські позиції І. Канта наголошують, що пізнання не є простим відображенням дійсності, а здійснюється через суб'єктивні форми досвіду, тоді як Г. Гегель підкреслює роль внутрішнього розгортання думки як рушійної сили пізнання (Кошіль, 2021, с. 63-64).

У психології пізнавальна діяльність пов'язується із: "свідомою активністю людини, що формується і виявляється в діяльності, яка відбувається в певній системі взаємин з іншими людьми" (Степанов & Фіцула, 2006, с. 67). Активність розглядається як "відображення і пізнання навколишнього світу" (Степанов & Фіцула, 2006, с. 109). Такий підхід підкреслює, що пізнання є не лише інтелектуальною операцією, а й результатом соціальної взаємодії та особистісної включеності.

Педагогічна наука трактує пізнання як: "процес цілеспрямованого відображення об'єктивної реальності у свідомості людей" (Степанов & Фіцула, 2006, с. 330). У цьому контексті пізнавальна діяльність визначається як динамічна система психічних процесів: сприймання, уваги, пам'яті, мислення, уяви, які забезпечують активне засвоєння знань, умінь і способів дій.

У вищій школі пізнавальна

діяльність набуває виразної професійної спрямованості: її результатом має стати не лише засвоєння інформації, а й формування здатності застосовувати знання у типових і нетипових ситуаціях майбутньої професійної діяльності. Для здобувачів педагогічної та хореографічної освіти це означає уміння поєднувати анатоμο-фізіологічні знання з практикою рухової діяльності, пояснювати механізми рухів, аналізувати їх техніку та приймати рішення на основі наукових даних.

На нашу думку, пізнавальна діяльність у контексті рухової підготовки - це не пасивне сприймання матеріалу, а інтелектуально насичена та самостійна активність, що передбачає ініціативу, аналітичність і рефлексивність. Саме такі якості забезпечують здатність студентів ефективно застосовувати знання анатомії і фізіології руху в реальних умовах педагогічної та хореографічної практики.

Пізнавальна діяльність здобувачів педагогічної та хореографічної освіти має складну й багаторівневу структуру, у якій поєднуються інтелектуальні, мотиваційні та операційно-діяльнісні характеристики. Когнітивний компонент охоплює процеси сприймання, розуміння й осмислення навчального матеріалу, що є основою для формування цілісних уявлень про анатомічні та фізіологічні механізми руху. Мотиваційний компонент визначає внутрішню настанову студента на навчання, його інтерес до змісту дисциплін, готовність долати труднощі та здійснювати пошукову діяльність.

Важливим елементом слугує операційний компонент, що означає вміння застосовувати отримані знання у конкретних практичних ситуаціях: аналізувати рухи, пояснювати їх структуру, оцінювати фізіологічні реакції організму. Рефлексивний компонент забезпечує здатність здобувача оцінювати власні навчальні дії, визначати помилки та коригувати стратегії засвоєння матеріалу. Саме поєднання цих компонентів забезпечує перехід від простого засвоєння інформації до усвідомленого й цілеспрямованого пізнання, що є необхідною умовою підготовки фахівців галузі рухової культури.

Пізнавальна активність студентів педагогічного й хореографічного на-

прямів має свої специфічні риси, зумовлені змістом професійної підготовки та характером рухової діяльності. Здобувачі педагогічної освіти працюють у контексті майбутньої взаємодії з дітьми та молоддю, тому їх пізнавальна активність спрямована на усвідомлене засвоєння знань, необхідних для організації безпечного й ефективного освітнього процесу. Для них важливо не лише знати анатомо-фізіологічні закономірності, а й уміти пояснити їх доступною мовою, застосовувати під час навчання рухових дій і формувати навички безпечного виконання вправ (Неведомська та ін., 2014).

Студенти хореографічного профілю демонструють пізнавальну активність, що поєднує аналітичне мислення з художньо-образною інтерпретацією руху. Їх навчальні потреби пов'язані з удосконаленням техніки виконання танцювальних елементів, розумінням функціональних можливостей тіла та здатністю керувати рухом у творчому процесі. Вони схильні до пошуку індивідуальних рішень, експериментування з рухом і глибокого аналізу власних фізичних відчуттів.

Для обох категорій здобувачів характерним є те, що їхня пізнавальна активність безпосередньо пов'язана з практичними спостереженнями, руховими експериментами та здатністю переносити теоретичні знання у професійний контекст. Саме таке поєднання теоретичної та практичної спрямованості робить активізацію пізнавальної діяльності важливим чинником успішного опанування дисциплін анатомії та фізіології руху.

Останнє (тобто опанування) є невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх педагогів і хореографів, оскільки саме ці знання забезпечують розуміння механізмів людського руху. Вони дозволяють майбутнім фахівцям науково обґрунтовувати навчальні рішення, аналізувати техніку рухів та регулювати фізичне навантаження відповідно до можливостей організму. Для здобувачів педагогічної освіти анатомо-фізіологічна обізнаність слугує основою раціонального планування занять з фізичної культури і профілактики травм, а для хореографів - підґрунтям для удосконалення технічної майстерності, розвитку ру-

хового потенціалу та підтримання працездатності виконавця.

Водночас анатомія та фізіологія руху належать до складних для засвоєння дисциплін. Студенти часто зустрічають труднощі, пов'язані з опануванням спеціальної термінології, просторового уявлення про будову тіла та розумінням функціональних зв'язків між системами організму. Значні виклики виникають під час спроб поєднати теоретичний матеріал з практичним аналізом руху: визначити головні та допоміжні м'язи, оцінити фазність руху, з'ясувати причини м'язового напруження або обмеження амплітуди. У хореографічній підготовці додатковою складністю є інтеграція фізіологічних знань з художньо-поетичною природою танцювального образу, тоді як педагоги мають навчитися доступно трансформувати складний матеріал для різних вікових груп.

Ефективність засвоєння цих дисциплін зростає тоді, коли навчання поєднує аналітичну та практичну роботу. Аналітичний компонент сприяє глибшому розумінню будови тіла та закономірностей його функціонування, тоді як практико орієнтований досвід дозволяє перевірити теоретичні уявлення у реальних умовах рухової діяльності: під час виконання вправ, вивчення танцювальних комбінацій або практичного аналізу техніки. Саме синтез теорії і практики формує здатність здобувачів творчо застосовувати наукові знання у професійній діяльності.

Практика доводить, що систематичні тренувальні дії, зокрема класичний екзерсис біля опори, сприяють формуванню точного контролю рухів і розвитку м'язово-скелетної системи. Як зазначає Яна Рева, цілеспрямоване повторення базових рухів екзерсису допомагає танцівникові поступово оволодівати пластикою і стабільністю тіла (Рева, 2023, с. 89). Залучення різних груп м'язів нижніх кінцівок під час виконання *pli?*, *battement tendu*, *rond de jambe* чи *grand battement* демонструє, наскільки широкий спектр анатомічних структур бере участь у танцювальному русі. Відповідно до досліджень у галузі кінезіології танцю (Плахотнюк, 2020), кожен з цих рухів активує певні м'язові комплекси таза, стегна та гомі-

лки, що вимагає від здобувачів не лише технічної вправності, а й розуміння анатомічного підґрунтя рухових дій.

Таким чином, успішне опанування дисциплін анатомії та фізіології руху можливе лише за умов активної пізнавальної діяльності студентів, їх здатності поєднувати теоретичні знання з практичними спостереженнями та постійно вдосконалювати власні рухові навички на основі наукових даних.

Активізація пізнавальної діяльності здобувачів педагогічної та хореографічної освіти ґрунтується на поєднанні мотиваційних, дидактичних і організаційних чинників. Мотиваційний аспект передбачає формування інтересу до змісту анатомії та фізіології руху через демонстрацію їхньої практичної значущості для професійної діяльності. Дидактичні умови передбачають науково обґрунтований добір навчального матеріалу, структурування його за принципом логічної послідовності, а також використання завдань, що активізують мислення і стимулюють пошук альтернативних рішень. Організаційні умови охоплюють раціональне поєднання теоретичної і практичної роботи, різноманітність форматів взаємодії (індивідуальної, групової, колективної) та оптимальний розподіл часу для самостійного опрацювання складних тем.

У сучасних підходах вагоме місце займає розвиток автономії студента. Зростання ролі самостійної роботи є ключовою вимогою європейського освітнього простору, а ефективність її організації залежить від чітко визначених цілей, доступності ресурсів, зворотного зв'язку та систематичного контролю. Викладач має виступати не передавачем готових знань, а менеджером освітнього процесу, який створює умови для інтелектуальної ініціативи студента (Шиян та ін., 2015).

Інтерактивні технології є одним з найбільш дієвих інструментів активізації пізнавальної діяльності. Їх використання забезпечує гнучку побудову навчального процесу та сприяє глибшому засвоєнню матеріалу завдяки активній участі студентів. Найпоширеніші методи - проблемно-пошукові завдання, аналіз кейсів, групові дискусії, відеоаналіз рухів та робота з мультимедійними моделями. Особливої уваги заслуговують інтерактивні та

мультимедійні ресурси: 3D-моделі, віртуальні симулятори та цифрові анатомічні лабораторії. Такі інструменти покращують розуміння просторових структур, сприяють візуалізації складних фізіологічних процесів і стимулюють зацікавленість студентів.

Інтерактивне навчання, або "навчання за методом участі" створює умови для глибокого опрацювання матеріалу, обміну поглядами та розвитку критичного мислення (Шиян та ін., 2015, с. 379-380). Наталія Волкова підкреслює, що інтерактивні технології роблять навчання змістовнішим та ефективнішим, оскільки студенти не лише запам'ятовують інформацію, а й активно оперують нею у проблемних ситуаціях (Волкова, 2018, с. 5).

Залучення до вивчення анатомії та фізіології вимагає поєднання різних форматів роботи: аналіз 3D-моделей, віртуальні лабораторії, мозковий штурм, групові проекти та робота з клінічними випадками. Саме цей комплекс забезпечує розвиток системного мислення та вміння застосовувати знання у практичному контексті.

Практична робота є важливою складовою процесу активізації пізнавальної діяльності, оскільки забезпечує безпосередній зв'язок між теоретичними знаннями та професійними діями. Аналіз рухів дозволяє визначити активні м'язові групи, виявити особливості техніки виконання та оцінити ефективність біомеханічних рішень. Наприклад, Яна Рева підкреслює, що систематичне виконання класичного екзерсису біля опори активізує широкий комплекс м'язів та сприяє розвитку контролю рухів (Рева, 2023).

Моделювання рухів, фізичне або цифрове, сприяє формуванню аналітичної здатності прогнозувати результати рухових дій. Дослідницькі завдання, такі як аналіз наукових статей, створення презентацій, опрацювання клінічних кейсів або розроблення власних моделей руху, поглиблюють інтелектуальну автономію студента та розвивають його навички роботи з інформацією. Стратегії активізації самостійної роботи передбачають: чітке формулювання навчальних цілей, використання різноманітних ресурсів - від підручників до 3D-платформ, стиму-

лювання самостійного пошуку інформації, регулярний контроль та зворотний зв'язок, створення сприятливого освітнього середовища. Саме поєднання практичних вправ, дослідницьких завдань і цифрових технологій забезпечує глибоке розуміння матеріалу та формує у здобувачів вміння діяти на основі доказових знань.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, активізація пізнавальної діяльності здобувачів педагогічної та хореографічної освіти є необхідною умовою результативного опанування анатомії та фізіології руху. Доведено, що ефективність засвоєння цих дисциплін визначається комплексом мотиваційних, дидактичних та організаційних чинників, які забезпечують цілісність і практичну спрямованість навчання.

Застосування інтерактивних і мультимедійних технологій, а також практичних форм роботи: аналізу рухів, моделювання та дослідницьких завдань - значно підсилює пізнавальну активність, сприяє осмисленню матеріалу й формуванню професійних компетентностей. Важливою є і методично організована самостійна робота, що розвиває критичне мислення та здатність до самостійного застосування знань. Таким чином, активізація пізнавальної діяльності забезпечує перехід від механічного відтворення інформації до її усвідомленого та професійно орієнтованого застосування.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні інтегрованих методик навчання, удосконаленні цифрових освітніх технологій та вивченні їх впливу на якість підготовки фахівців рухової культури.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Волкова, Н. П. (2018). Інтерактивні технології навчання у вищій школі. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля.
- Кошіль, Т. П. (2021). Термінологічний аналіз дефініції "пізнавальна активність". Перспективні питання психології та педагогіки, 63-67.
- Неведомська, Є. О., Маруненко, І. М., Омері, І. Д., Мойсак, О. Д. (2014). Анатомія, фізіологія та основи меди-

цини у хореографії. Київ: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка.

Плахотнюк, О. А. (Ред.). (2020). Кінезіологія танцю. Львів: СПОЛЮМ.

Рева, Я. (2023). Значення дисципліни "Анатомія і фізіологія руху" у процесі підготовки педагога-хореографа. Актуальні питання гуманітарних наук, 64(2), 86-90.

Степанов, О. М., Фіцула, М. М. (2006). Основи психології і педагогіки. Київ: Академвидав.

Шиян, П. Л., Куц, А. М., Бондар, М. В., Бойко, П. М., Олійник, С. І. (2015). Інтерактивні методи навчання в навчальних процесах вищої школи. Імплементація сучасних технологій навчання у навчальний процес. (Матер. Міжн. наук. конф., 17-18 березня 2015 р.). Київ: НУХТ. С. 378-384.

REFERENCES

Volkova, N. P. (2018). Interactive learning technologies in higher education. Dnipro: Alfred Nobel University.

Koshil, T. P. (2021). Terminological analysis of the definition "cognitive activity". Perspectives on Psychology and Pedagogy, 63-67.

Nevedomska, Ye. O., Marunenko, I. M., Omeri, I. D., Moysak, O. D. (2014). Anatomy, physiology and fundamentals of medicine in choreography. Kyiv: Borys Grinchenko Kyiv University.

Plakhotniuk, O. A. (Ed.). (2020). Dance kinesiology. Lviv: SPOLUM.

Reva, Ya. (2023). The significance of the course "Anatomy and Physiology of Movement" in the training of a pedagogue-choreographer. Current Issues in the Humanities, 64 (2), 86-90.

Stepanov, O. M., Fitsula, M. M. (2006). Fundamentals of psychology and pedagogy. Kyiv: Akademvydav.

Shyian, P. L., Kuts, A. M., Bondar, M. V., Boiko, P. M., Oliynyk, S. I. (2015). Interactive teaching methods in higher education learning processes. In Implementation of modern educational technologies in the learning process. (Proceedings of the International Scientific Conference, March 17-18, 2015). Kyiv: NUFT, 378-384.

Стаття надійшла